

آداب و رسوم ایرانی و تأثیر آن در شعر
شاعران عرب

در عصر عباسی اوّل و دوم

تألیف: طاهره اکبری

www.ketab.ir

سرشناسه: اکبری، طاهره، ۱۳۳۷

عنوان: آداب و رسوم ایرانی و تأثیر آن در شعر شاعران عرب در عصر عباسی اول و دوم

مشخصات ناشر: مشهد، شکوه حکمت رحمانی، ۱۳۹۷

مشخصات ظاهری: ۱۵۱ ص، ۲۴ * ۱۷ س م

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۴۲۵-۳-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ ۷۷۴ الف/۶۳/DS۳۵

رده بندی دیبی: ۹۵۶/۰۱۰۹۲

شماره کدشناسی: ۵۳۶۱۴۵۵

حق چاپ: انتشارات «شکوه حکمت رحمانی» محفوظ است.

خراسان رضوی، شهرک غرب، خیابان: فریحی فلاحی ۴۳، پلاک ۴، انتشارات شکوه حکمت رحمانی،

۰۹۱۵۵۱۵۱۸۶۶-(۰۵۱)۳۶۲۲۱۹۳۸

سایت: shokohehekmat.ir

ایمیل: info@shokohehekmat.ir

نام کتاب: آداب و رسوم ایرانی و تأثیر آن در شعر شاعران عرب در عصر عباسی اول و دوم

تألیف: طاهره اکبری

صفحه آرا: عادلہ عمرانی

طراح جلد: عادلہ عمرانی

چاپ: خوشه

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

فهرست

مقدمه

۷

فصل اول: اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی

- ۱۱ اوضاع سیاسی در عصر عباسی اول و دوم
- ۱۲ زمینه پیدایش حکومت عباسی
- ۱۴ تقسیم بندی حکومت عباسی
- ۱۴ خلفا در دوره اول و دوم عباسی
- ۱۸ اوضاع اجتماعی در عصر عباسی اول و دوم
- ۱۸ وضعیت اقتصادی در عصر عباسی اول و دوم
- ۱۹ اوضاع دینی در عصر عباسی اول و دوم
- ۲۰ نهضت شعوبیه
- ۲۱ تاثیر ایرانیان در دوره عباسی اول و دوم

فصل دوم: اعیاد ایرانی همراه با آداب و رسوم آنها

در ادب عربی عصر اول و دوم عباسی

- ۲۶ عید نوروز در شعر شاعران عرب عصر عباسی اول و دوم
- ۲۸ وجه تسمیه عید نوروز
- ۲۹ تاریخچه عید نوروز
- ۳۱ برخی از مهمترین سنت‌های نوروزی در شعر شاعران عصر عباسی اول و دوم
- ۳۶ تصویر بهار در اشعار نوروزی
- ۳۹ ترانه و موسیقی و لهو در نوروز

جشن مهرگان

- ۴۲ وجه تسمیه مهرگان
- ۴۴ زمان مهرگان

۴۵	تاریخچه مهرگان
۴۶	مهرگان در عصر عباسی
۵۰	سنت اهدای هدایا
۵۲	رسم فرستادن نامه ی شاد باش
۵۴	سنت آواز و موسیقی در جشن مهرگان

۵۶	جشن سده
۵۷	وجه تسمیه سده
۵۷	تاریخچه جشن سده
۵۹	جشن سده در اشعار تازی

فصل سوم: بازی ها و سرگرمی ها (شکار، چوگان، شطرنج)

۶۲	شعر نخجیرگاهی
۶۴	شکار با پرنده ای به نام باز
۶۷	شکار با یوز
۷۲	شکار با ابزار ایرانی
۷۵	استفاده از واژگان فارسی در طرديات
۷۸	چوگان در عصر عباسی
۸۲	شطرنج در عصر عباسی
۸۴	شطرنج و نرد در شعر شاعران عصر عباسی

فصل چهارم: فرهنگ ایرانی در تمدن عربی

۹۲	ضرب المثل و حکمت های ایرانی در ادب عربی عصر عباسی
۱۱۵	لباس های ایرانی در تمدن عربی
۱۲۹	خوراکی ها و آشامیدنی های ایرانی در فرهنگ عربی

۱۴۴	منابع و مآخذ
-----	--------------

مقدمه

اعراب بدوی پیش از ظهور اسلام هیچ قانونی را به جز رسومات و اعتقادات درون قبیله‌ای نمی‌شناخته‌اند. عرب پیش از اسلام به معنی صحیح یک ملت نبود. در ضحی الاسلام آمده است: «اعراب قبل از اسلام آرزوی ملی و کشورداری نداشتند، دارای دین و زبان واحد نبودند و آنگاه که یک ملت را تشکیل می‌دادند. خواه یک شخص مقتدر و خواه هیأت حاکمه که اوامر و احکام خود را صادر و اجرا کند، میان آنان وجود نداشت و خوی و عادت و طبیعت آن‌ها در زندگانی بدویت و بیابان نوردی با تشکیل حکومت و سلطنت موافق نمی‌یافت (احمد امین: بی تا، ۳۴).

اما پس از فتح ایران، اعراب فاتح به یک‌باره با یک مجموعه‌ی نظام‌مند و پیچیده‌ی حکومتی مواجه شدند که پیش از این برایشان ناشناخته بود. آن‌ها آنچنان تحت تأثیر افکار و عقاید ملت متمدن ایران و آیین‌های حکومتی و اداری دربار ساسانی قرار گرفتند که به زودی مقام و منزلت خلافت، که روزگار شیخین تشکیل می‌شد، از پاره‌ای پوست و یا فرش مندرس که در گرسه‌ها مسجدها گسترده می‌شد تا خلیفه مسلمین بر روی آن بنشینند و امور مملکت را بر آنجا بخشد، تبدیل شد به قصرها و ایوان‌های باشکوه عصر اموی و عباسی که شکوه و جلال دیری از دربار خسروان ایران کم نداشت. در تاریخ عرب می‌خوانیم: «عالم عربی مسلمانان به زودی تسلیم عالم ایرانیّت شد. دستگاه خلافت بیشتر به دستگاه سلطنت و پادشاهان ایران شباهت یافته بود تا به دستگاه شیوخ صدر اسلام در عربستان و دیری نگذشت که عناوین و القاب ایرانی، زن و شراب ایرانی، موسیقی و آواز ایرانی، و همچنین افکار و معتقدات ایرانی در زندگانی اعراب رسوخ یافت و از حدت و تیزی زندگانی خشن و بدوی آنان کاست و زمینه را برای ظهور تمدن و فرهنگ اسلامی فراهم ساخت» (حتی، ۱۳۶۶: ۲۷۱).

اما با این حال، ابتدا تنها نحوه سیاست و مملکت داری و امور اداری از طرف اعراب مورد تقلید واقع می‌شد و وقار و ابهت خلیفه‌ی دوم مسلمین کوچکترین ثروت اندوزی و بی‌عدالتی در جمع‌آوری مالیات و ایجاد و احداث قصرهای مجلل از خزانه‌ی مسلمین را بر نمی‌تافت. نزدیک شدن خلافت اسلامی به سلطنت ایرانی در دوران خلفای اموی نمود پیدا می‌کند. زیرا ایشان نخستین کسانی بودند که شروع به ساختن قصر و بارگاه

نمودند و لباس‌های فاخر و پرزرق و برق به تن کردند. اعرابی که به نام اسلام آمده بودند تا تا ظلم و ستم را از میان بردارند و یاور محرومان باشند، رفته رفته همه‌ی رفتارشان یادآور خاطره خسروان ساسانی در نظر مردم گردید.

خلفا به برگزاری جشن‌ها و آداب و رسوم ایرانی پرداختند. از جمله مراسمی که نزد ایرانیان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بود و بعد از فتح ایران در نزد خلفای عرب نیز مرسوم گردید، آیین ویژه عید نوروز، مهرگان و سده بود که با آداب و رسوم ویژه خود فرهنگ عربی را تحت تأثیر خود قرار داد.

خلفای عرب برای پر کردن اوقات فراغت خویش و رنگ و رونق بخشیدن به زندگی خود به بازی‌ها، سرگرمی‌های ایرانی روی آوردند و آنچه خود داشتند را با خوبی‌های این فرهنگ غنی آویختند. تا هر چه بیشتر از آن بهره‌مند شوند. شکار با وسایل و روش‌های خود را با پر باز بسوق و نشاب ایرانی پیشرفته ساختند، فرهنگ شکار و شکار رفتن را از خسروان ایران تقلید کردند. تا هر چه بیشتر شبیه فرهنگی شوند که به خاطر قدمت چندین ساله خویش چشم به آن نشینشان را خیره کرده بود. آن‌ها چون ایرانیان بر اسب‌ها نشستند و چوب چوگان در دست گرفتند و میداین بازی پادشاهان ایرانی تاختند و شطرنج و نرد بازی کردند، خلیف عرب دیگر رنگ عربیت نداشت خسروی بود که بر تخت اردشیر تکیه زده بود یا می‌خواست آن باشد. فرهنگ ایرانی با قدرت خود آنچنان خلفای عباسی را در خود بلعید، پند و اندرزهای ایرانی در فرهنگ عربی با اقبال روبرو شد و لباسشان و غذایشان ایرانی شد و به جای سواران و حنظل بر سفره‌هایشان کباب‌های رنگارنگ و میوه‌های خوشمزه می‌درخشید. شراب می‌نورد و بوی ایرانی یافت و اسم‌هایش و طرز تهیه‌اش و حتی فرهنگ و رسم نوشیدنش ایرانی شد.

آنچه پرداختن به این موضوع را ضروری می‌نماید نگاهی کل نگر به فرهنگی است که از آن ملت ایران است و با فرهنگ خلفای عباسی ممزوج گشته و بیان اشعاری است که یکی از اسناد مهم در این زمینه محسوب می‌شود. اکثر پژوهش‌ها در این زمینه به صورت پراکنده و جزئی و پرداختن به قسمتی از این فرهنگ است که پرداختن به این موضوع به صورت کلی می‌تواند تلاشی شایسته و راهگشا باشد.

در این مبحث برای نشان دادن تمام فرهنگ ایرانی ممزوج با فرهنگ عصر عباسی

تلاش شده است که در چهار فصل ۱. اوضاع سیاسی و اجتماعی و... ۲. اعیاد ایرانی ۳. سرگرمی های ایرانی ۴. پند و اندرزها و خوراک و پوشاک ایرانی در فرهنگ عربی به آن پرداخته می شود. هدف از این پایان نامه آشنایی هر چه بیشتر با فرهنگ ایرانی است.

در ادامه از تلاش ها و راهنمایی های استادان دلسوز خود استاد راهنما دکتر فریبرز حسین جان زاده، استاد مشاور دکتر محمد شایگان مهر کمال تشکر را دارم و از خداوند برایشان توفیق روزافزون خواهانم.

www.ketab.ir